

Protokoli sionskih mudraca: povijest krivotvorine

Protokoli sionskih mudraca krivotvoreni su tekst u kojem je židovski narod optužen za kovanje urote s ciljem uspostavljanja dominacije nad svijetom. Cilj rada je opisivanje povijesti tog teksta te njegovog utjecaja na antisemitizam u svijetu. Protokoli su prvi put u cijelosti objavljeni u Ruskom Carstvu, početkom dvadesetog stoljeća. Prema najzastupljenijoj teoriji sastavila ih je ruska tajna policija Ohrana kako bi na Židove svalila krivnju za probleme koji su mučili Rusko Carstvo. Postali su svjetski popularni u međuratnom periodu, a nakon Drugog svjetskog rata najveću popularnost ostvarili su u arapskom svijetu.

Ključne riječi: Protokoli sionskih mudraca, antisemitizam, Sergej Nilus, krivotvorina

Uvod

Protokoli sionskih mudraca jedan su od najpoznatijih antisemitskih dokumenata u povijesti. Postoji više različitih definicija antisemitizma, no taj pojam najčešće se upotrebljava za opisivanje svih djela protužidovskog karaktera. Iako Židovi nisu jedini semitski narod, pojam antisemitizam koristi se za opisivanje mržnje isključivo prema njima. Prva uporaba tog pojma dogodila se 1860. kada je orijentalist, Moritz Steinschneider, francuskom intelektualcu Ernestu Renanu predbacio "antisemitske predrasude". Nakon toga taj je pojam zaboravljen sve dok ga 1879. nije popularizirao njemački novinar Wilhelm Maar, koji je objavio knjigu *Pobjeda židovstva nad njemstvom* i osnovao *Antisemitsku ligu* (Goldstein, 2022: 13-15). Židovi su bili izloženi mržnji, progonima i obespravljenosti tijekom gotovo čitave svoje povijesti na prostoru Europe. Tijekom 19. stoljeća došlo je do njihove emancipacije u pojedinim europskim zemljama, no to nije značilo kraj progona. Kao posljedica tih progona na kraju

19. stoljeća javlja se i židovski pokret cionizma. Najvažnije ime koje se veže uz taj pokret je ime Theodora Herzla, novinara podrijetlom iz Budimpešte, koji je 1895. napisao knjigu *Židovska država: pokušaj suvremenog rješenja židovskog pitanja*, u kojem je zagovarao osnivanje države za Židove. Pojam cionizma, koji je opisivao Herzlovu ideju, osmišljen je i ranije, 1890., od strane novinara Nathana Brinbauma (Johnston, 1993: 370-371). U vremenu nakon emancipacije, za vrijeme novih progona i pojave cionizma pojavljuju se i *Protokoli sionskih mudraca*. Nakon njihove prve pojave na početku dvadesetog stoljeća u Ruskom Carstvu, nisu doživjeli veću popularnost. No, nakon kraja Prvog svjetskog rata, u kaotičnoj situaciji koja je nastala i u kojoj je bilo potrebno naći krivca za nedaće koje su zahvatile Europu i svijet, ideja o zlim Židovima koji planiraju dominaciju nad svijetom i nežidovskim narodima postala je vrlo popularna. Tada su *Protokoli* postali općepoznati. Njihove ideje su širili su svi: od ruske Bijelegarde, preko Henryja Forda do nacista. Otprilike u isto vrijeme, kada se proširila njihova popularnost raskrinkani su kao krivotvorina. Da se radi o krivotvorini potvrdio je i sud u Bernu 1935., na suđenju protiv švicarskih širitelja *Protokola*, koje pokrenula tamošnja židovska zajednica. S obzirom da je

njihova autentičnost dovedena u pitanje mnogi pristaše i širitelji *Protokola* počeli su se pozivati na njihovu „unutarnju istinu“. Tvrdili su da je njihova poruka istinita bez obzira je li riječ o autentičnom dokumentu ili ne. Nakon Drugog svjetskog rata potpuno su politički marginalizirani u većini svjetskih zemalja, gdje u njihovu poruku vjeruju samo radikalne skupine. No važno je istaknuti da su ostvarili veliku popularnost u arapskom svijetu zbog potrebe za racionaliziranjem nastanka Države Izrael i čestih poraza u ratovima protiv nje.

1. Početak

Prvo spominjanje teksta, koji će kasnije postati poznat kao *Protokoli sionskih mudraca*, dogodilo se u travnju 1902., u članku sanktpeterburškog novinara i poznatog antisemita Mihaila Menšikova. Menšikov je izvijestio o tom misterioznom dokumentu u kojemu je opisana tajna urota koju je navodno započeo sam kralj Salomon te ga je odmah diskreditirao kao krivotvorinu. U svom članku tvrdi da je taj dokument dobio od misteriozne dame iz visokog društva, koju nije želio imenovati (Aronov, Baran, Zubarev, 2011: 27, Hagemester, 2022: 5). Već sljedeće godine *Protokoli* su prvi puta objavljeni, ali u necjelovitom obliku, u sanktpeterburškimantisemitskim novinama *Znamja (Barjak)*, koje je izdavao poznati

antisemit Pavel Kruševan (Hagemeister, 2022: 5). Prijatelj Pavla Kruševana, Georgij Butmi, kasnije će izdati drugu varijantu *Protokola* pod naslovom *Korijen naših nevolja* (*The Root of Our Troubles*). I jedan i drugi bili su članovi organizacije Pravi prijatelji ruskog naroda, poznatije pod nazivom Crnostotinaši. Osnovana za vrijeme vladavine cara Aleksandra III. i podsjećala je na fašističke crnokošuljaše i nacističke smeđekošuljaše, koji će se kasnije pojaviti u Njemačkoj i Italiji. Ta organizacija bila je aktivna uglavnom u ruskim gradovima, a članove je skupljala među kriminalcima i grubijanima. Istaknut će se u antisemitskim pogromima, a *Protokole* će prihvatiti kao manifest svoga djelovanja (Bronner, 2000: 76).

Protokoli će prvi put u cijelosti biti izdani 1905. Ta je godina bila je vrlo turbulentna za Rusko Carstvo. Tada je potpisan mirovni sporazum s Japanom koji je okončao, za Rusiju katastrofalan, rat koji je započeo godinu ranije. Iste godine, u siječnju, započela je revolucija zbog koje je carska vlast u potpunosti izgubila kontrolu nad nekim dijelovima zemlje i koja je štrajkovima paralizirala Carstvo. Car je bio prisiljen na liberalizaciju režima i osnivanje parlamenta (Dume). Zbog revolucionarnih događaja Rusija je postala plodno tlo za širenje teorija zavjere, čak je i sam Car za probleme krivio Židove

(Blom, 2015: 185-192). To će iskoristiti Sergej Nilus koji će u sklopu knjige *Veliko u malom: Dolazak Antikrista i vladavina Sotone na Zemlji* (*The Great in the Small: The Coming of the Anti-Christ and the Rule of Satan on Earth*) objaviti cijeli tekst *Protokola*. Nilus je bio propali zemljoposjednik, sudac i poduzetnik te se nakon toga posvetio vjerskom misticizmu (Bronner, 2000: 76). Nilus je svoju knjigu prvi puta (bez *Protokola*) objavio 1903., s drukčijim podnaslovom: *Veliko u malom: Dojmovi o vlastitom i tuđim životima. Bilješke pravoslavnog vjernika* (*The Great in the Small: Impressions of One's Own and Others' Lives. Notes of an Orthodox Believer*), a u njoj je izložio spise svetog Serafima Sarovskog, koje je pronašao na jednako misteriozan način kao i same *Protokole*. Nova izdanja svoje knjige objavio je 1911., 1912. i 1917. Posljednje izdanje (iz 1917.) objavljeno je pod naslovom preuzetim iz *Evandjelja po Mateju 24:33*: „*Blizu na samim vratima*“: *O onome u što ljudi ne žele vjerovati, a tako je blizu* (“*It Is Near, Even at the Doors*”): *Concerning That Which People Do Not Wish to Believe and Which Is So Near*) (Hagemeister, 2022: 78-79).

Nilus je bio najvažnija osoba za izdavanje i širenje *Protokola* te su se brojni kasniji izdavači pozivali na njega. Sam je bio pod velikim utjecajem *Kratke priče o*

Antikristu (Short Tale of the Antichrist), ruskog pisca Vladimira Solovjova, objavljene 1900. U tom djelu Solovjov Antikrista opisuje kao karizmatičnu ličnost, koja dolazi na vlast na zemlji uz pomoć „moćnog bratstva masona“, vrlo slično kralju iz Davidove loze koji je opisan u *Protokolima*. Sadržaj Solovjeve kratke priče i *Protokola* dobro se uklapalo u apokaliptični svjetonazor Sergeja Nilusa. Kao i brojni suvremenici, Nilus je političke, društvene i ekonomske promjene koje su potresale Rusiju i svijet početkom dvadesetog stoljeća gledao kroz prizmu religije te u njima vidio pretkazanje skorašnjeg smaka svijeta. Prema Nilusovom apokaliptičnom svjetonazoru Židovi su oni koji će pomoći uspostavi Antikristove vlasti na Zemlji. No Antikristova vlast će biti kratka i ona je nužna kao prethodnica ponovnom dolasku Isusa Krista. Nakon ponovnog Kristovog dolaska, sluge Antikrista, uključujući i većinu Židova, će se preobratiti te će im njihovi grijesi biti oprošteni. Prema tom uvjerenju postojanje Židova ključno je za ponovni dolazak Isusa Krista. Iz toga razloga Nilus nije bio zagovornik istrebljenja Židova. Iako nije imao ništa protiv represije nad Židovima, prema njegovu mišljenju rješenje židovskog pitanja bilo je u njihovom preobraćenju, a ne u njihovom istrebljenju. Brojni kasniji širitelji

Protokola imat će suprotna stajališta (Hagemester. 2022: 79-88).

2. O čemu se radi u *Protokolima sionskih mudraca*?

Protokoli sionskih mudraca su tekst pisan u prvom licu množine u kojem se nepoznati govornik obraća nepoznatoj publici. Tema njegovog govora je plan ostvarenja židovske dominacije svijetom i pokoravanje svih nežidovskih naroda (Hagemester, 2022: 1). Taj dokument navodni je zapisnik sastanka koji je rezultirao tekstom s dvadeset i četiri protokola. Iako to nije specificirano u tekstu, često je tumačeno da se publika sastojala od predstavnika dvanaest izraelskih plemena, a govornik je identificiran kao veliki rabin (Bronner, 2000: 1). Sam tekst nema obilježja zapisnika (nedostaje datum, evidencija prisutnosti, nije zabilježena nikakva rasprava ili rezolucija) te više liči na tekst dvadeset i četiri predavanja (Ben-Itto, 2005: 9). Među širiteljima *Protokola* bila je popularna tvrdnja da su oni tajni zapisnik 24 sjednice (neki izvori tvrde 27) održane za vrijeme Prvog cionističkog kongresa u Baselu 1897. (Goldstein, 2022: 33).

Govornik započinje svoje izlaganje definiranjem principa djelovanja sionskih mudraca: „Hajmo, međutim, u našim

planovima usmjeriti svoju pozornost, ne na ono što je dobro i moralno, nego na ono što je potrebno i korisno...“, „Ne smijemo se ustručavati od podmićivanja, prevara i izdajstava u slučaju da nam mogu poslužiti za ostvarivanje našeg cilja...“ (Bronner, 2000: 12), a taj cilj je prisiljavanje nežidova da: „...nam ponude svjetsku moć, takve prirode koja će nam omogućiti da bez ikakvog nasilja postepeno apsorbiramo sve državne sile svijeta kako bi formirali Super-Vladu (...) Njezine će ruke sezati u svim smjerovima poput kliješta i njezina će organizacija imati takve kolosalne dimenzije da će joj biti nemoguće ne uspjeti pokoriti sve nacije svijeta.“ (Bronner, 2000: 17).

Prema *Protokolima* sionski mudraci svoj su plan namjeravali provesti kroz slamanje nežidovske aristokracije koja je bila: „...jedina obrana koju su narodi i zemlje imali protiv nas...“ (Bronner, 2000: 12) i kroz podizanje revolucija: „Sjetite se Francuske revolucije, kojoj smo mi dali ime *Velika*: tajne njezine pripreme dobro su nam poznate jer je u potpunosti bila djelo naših ruku.“ (Bronner, 2000: 14-15). Također se navodi da će poticati ratove među nežidovskim državama, uništiti nežidovske religije i izazvati: „...univerzalnu ekonomsku krizu koja će istovremeno baciti na ulice čitave rulje radnika u svim zemljama Europe...“ (Bronner, 2000: 14). Navodni

pomoćnici pri izvođenju tih planova će im biti masoni, u čijim će ložama imati: „...glavnu obavještajnu službu i sredstva utjecaja.“ (Bronner, 2000: 25). Prema tekstu *Protokola* novo uređenje svijeta planiraju propagirati kroz tisak: „...koji je, s par iznimki koje su zanemarive, u potpunosti u našim rukama“ (Bronner, 2000: 18-19) i koji će: „Poput indijskog idola Višua imati stotine ruku i svaka od njih će imati prst na potrebnom javnom mišljenju.“ (Bronner, 2000: 25). Nakon uništenja despotske vlasti nežidovskih kraljeva i aristokracije prvo će uspostaviti liberalnu demokraciju, a nakon toga uvesti vlastitu diktaturu. Tekst *Protokola* kaže da će tada na vlast doći: „...kralj despot sionske krvi, kojeg mi pripremamo za svijet“ (Bronner, 2000: 15) i koji će „...staviti na svoju svetu glavu krunu koju mu je ponudila Europa i postati patrijarh svijeta.“ (Bronner, 2000: 26).

U *Protokolima* nedostaje tradicionalnih optužbi prema Židovima kao što su lihvarjenje, ritualna ubojstva, trovanje bunara, sknavljenje hostija, deicid, a nema ni spomena Talmuda, kojeg su antisemiti često opisivali kao antikršćansku knjigu (Hagemeister, 2022: 3). Osim toga, optužbe iznesene protiv Židova u *Protokolima* kontradiktorne su. S jedne strane Židove se optužuje da su uspostavili liberalne institucije, koje su u potpunosti pod njihovom kontrolom i koje slabe države u kojima postoje,

a onda ih se osuđuje zbog plana da ih ukinu kako bi u uspostavili svoju apsolutističku vlast. Židovi su optuženi da nameću politike javnih radova i progresivnog oporezivanja, a istovremeno ih se krivi za nezaposlenost i siromaštvo. Širitelji *Protokola* osuđuju navodni židovski plan za ukinućem kršćanstva, a istovremeno ga koriste kao opravdanje za ukidanje židovstva. Židovi su negativno okarakterizirani zbog navodne želje da nametnu svoj despotizam dok su, s druge strane, tradicionalni oblici despotizma, poput ruske autokracije, glorificirani kao brana protiv židovske dominacije svijetom (Bronner, 2000: 25, 67).

3. Moguće inspiracije iza *Protokola sionskih mudraca*

Gotovo tijekom čitave europske povijesti Židovi su bili izloženi diskriminaciji i progonima. Čak i u antičkom periodu stanovnici grčkih gradova prezirali su ih zbog odbijanja sudjelovanja u javnom životu polisa, a stanovnici Rima zbog odbijanja sudjelovanja u političkom životu *respublice*, koje su karakterizirali poganski rituali u kojima Židovi svakako nisu smjeli sudjelovati. Nakon širenja kršćanstva označeni su kao Kristovi ubojice. Tijekom Srednjeg vijeka progonila ih je inkvizicija te su segregirani u geta gdje su živjeli izolirano od ostalih stanovnika

europskih gradova (Bronner, 2000: 38-39, 44, 48). Crkvene i svjetovne vlasti su u nekim dijelovima Europe Židovima zabranjivale ulazak u kršćanske kuće, izlazak iz vlastitih kuća za vrijeme kršćanskih blagdana i kupanje u rijekama u kojima se kupaju kršćani (Goldstein, 2022: 23). Njihove knjige poput Talmuda stavljane su na suđenje i spaljivane (Woolf, 2012: 52). Kada je sredinom 14. stoljeća izbila velika epidemija kuge Židovi su optuživani da šire zarazu trovanjem bunara (Goldstein, 2022: 24). Tijekom prosvjetiteljske ere nestati će geta i Židovi će, malo po malo, biti emancipirani, no antisemitizam će se održati. Aristokrati su s visoka gledali na židovske skorojeviće, seljaci su ih mrzili jer su im naplaćivali kamate za njihove dugove. Sitni trgovci nisu podnosili njihovu konkurenciju, neki kršćanski vjernici protivili su se njihovom utjecaju u obrazovanju, a desničarskim nacionalistima je smetao njihov utjecaj na širenje radničkog pokreta. Krajem 19. stoljeća, baš u vrijeme kada su nastali *Protokoli*, antisemitizam je dosegnuo nove vrhunce (Bronner, 2000: 48-49, 56). Godine 1881. započeli su nasilni protužidovski pogromi u Ruskom Carstvu. Od 1880-ih do 1914., zbog obespravljenosti i loše ekonomske situacije 2.5 milijuna Židova napustilo je Istočnu Europu (Osterhammel, 2014: 143-144, 867). Godine 1894. u Francuskoj je na

doživotni zatvor zbog navodne špijunaže osuđen židovski časnik Alfred Dreyfus. Optužbe protiv njega bile su lažne i motivirane antisemitizmom te je Afera Dreyfus izazvala velike podjele u društvu (Blom, 2015: 25-26). Slična situacija se dogodila u Austro-Ugarskoj gdje je židovski postolarski šegrt Leopold Hilsner lažno optužen za ritualno ubojstvo švelje. Nakon prvotne osude na smrtnu kaznu, osuđen je na doživotnu robiju (Johnston, 1993: 34). Na prijelazu stoljeća u intelektualnim krugovima antisemitizam su širili poznati mislioci poput Houstona Stewarta Chamberlaina, Guida von Lista i Rudolfa Steinera (Blom, 2015: 239, 446-447, 508).

U *Protokolima* se mogu zamijetiti odjeci ranijih pisanja o Židovima. Slika Židova koji se okupljaju na tajnim sastancima i kuju zavjere postajala je i glavama srednjovjekovnih kršćanskih pisaca. Tako je Matej Parižanin u 13. stoljeću pisao o tajnom sastanku Židova Svetog Rimskog Carstva na kojem su se dogovorili da će Mongolima pokloniti oružje za borbu protiv kršćana. Thomas Monmouthski u svom djelu *Vita sanctiGuilelmi*(*Život svetog Williama*) opisuje kako se Židovi iz čitave Europe okupljaju u Narbonni (grad na francusko-španjolskoj granici) kako bi se dogovorili koja će zajednica priložiti kršćansku žrtvu za ritualno ubojstvo (Heil, 2012: 57-60). Ideja da su Židovi potajno organizirali

Francusku revoluciju, kao što je spomenuto u *Protokolima*, prvi puta se pojavila u pisanju AbbeaBarruela. On je isprva u svojim *Memoarima u službi Revolucije* (*Memoirs in the Service of the Revolution*) tvrdio da su iluminati pokretači Francuske revolucije (iako su službeno ukinuti 1786., tri godine prije njezinog početka). Kasnije je izvijestio o pismu koje je dobio od J. B. Simoninija prema kojem su pokretači revolucije, masoni i iluminati, bili financirani od strane Židova. Postoji mogućnost i da je samo to pismo također krivotvorina iza koje je stajao moćni šef francuske policije Joseph Fouché (Bronner, 2000: 73). U Rusiji, zemlji u kojoj su se *Protokoli* prvi put pojavili, takve su se predodžbe pojavile za vrijeme Napoleonskih ratova. Napoleon je nastojao asimilirati Židove u sklop nove francuske države te je zapovjedio sazivanje Velikog Sanhedrina, vijeća svih francuskih Židova. Veliki Sanherdin sastao se u veljači 1807. te su židovski vođe bili prisiljeni obvezati se na lojalnost Francuskom Carstvu. Još prije toga, ruski je car u svrhu motiviranja svog naroda na otpor Napoleonovoj Francuskoj naredio Ruskoj pravoslavnoj crkvi da provede propagandnu kampanju protiv Napoleona. Iz tog razloga je Sveti Sinod Ruske pravoslavne crkve u prosincu 1806. sastavio apel u kojem je Napoleon prikazan kao Antikrist, a Židovi kao njegovi sluge. Nakon zasjedanja Velikog

Sanhedrina u ruskom javnom mnijenju stvorena je slika Židova kao neprijatelja Rusije, koji se okupljaju na sastancima kako bi kovali zavjere za dolazak Antikrista (Petrovsky-Shtern, 2011: 48-50, 55-56).

No najveći utjecaj na *Protokole* izvršila su dva djela napisana u drugoj polovici 19. stoljeća. Hermann Goedsche, pruski poštanski službenik, koji se, nakon što je otpušten zbog krivotvorine dokumenta, bavio špijunažom također je imao i karijeru plodnog pisca (Bronner, 2000: 81). Njegov roman *Biarritz* (objavljiv u dijelovima od 1868. do 1876.), kojeg je objavljivao pod pseudonimom Sir John Retcliffe, bio je vrlo popularan u Europi. No popularnost jednog poglavlja, nadmašila je popularnost cijelog romana. Poglavlje „AufdemPragerJudenkirchhof“ („Na praškom židovskom groblju“) opisuje tajni sastanak predstavnika dvanaest plemena Izraela, koji se navodno održava svakih sto godina i na kojem sudionici raspravljaju o uspostavi židovske dominacije nad svijetom. Slično kao i u *Protokolima*, na tom sastanku, veliki rabin vodi svoj zlokobni monolog koji završava riječima: „Osamnaest stoljeća dominirali su naši neprijatelji – novo stoljeće bit će stoljeće Izraela.“ (Heil, 2012: 57). Nakon objave romana *Biarritz*, „Rabinov govor“ je dosegao takvu popularnost da je objavljivao kao samostojeće djelo (Bronner, 2000: 82-83)

Biarritz je poslužio kao okvir za pisanje *Protokola*, no njihov najveći dio plagiran je na temelju jednog drugog djela. Francuski disident, Maurice Joly, gorljivi protivnik autokratskog režima Napoleona III., 1864. izdao je djelo *Dijalog u paklu između Machiavellija i Montesqieua, ili o politici Machiavellija u 19. stoljeću* (*DialogueauxenfersentreMachiaveletMontesquieu, ou la politique de Machiavel au XIXesiècle*) u kojem pratimo razgovor dvojice velikana političke filozofije. Tijekom tog razgovora Montesqieu nastoji obraniti vrijednosti demokracije dok ih Machiavelli osporava i opisuje svoj plan kako uvesti diktaturu. Montesqieuu su Machiavellijeve ideje odbojne te izražava sumnju da ih se uopće može provesti u praksi, no Machiavelli mu na kraju njihovog razgovora suptilno daje do znanja da su one već implementirane u Montesqieuvoj domovini pod vlašću Napoleona III. Jolyjevo djelo nije doživjelo veliku popularnost jer je u Francuskoj zabranjeno odmah nakon izdavanja (Bronner, 2000: 83-84, Hagemester, 2022: 14, Joly, 2002: 149).

Machiavellijeve riječi iz *Dijaloga u Paklu* su na brojnim mjestima preuzete i stavljane u usta vođe sastanka sionskih mudraca. Izdvojiti ćemo nekoliko primjera:

Dijalog: „Naprimjer, jednostavna promjena regulacije dozvolit će mi da stvorim ogromne monopole. Sudbina svih privatnih bogatstava postat će u potpunosti ovisna o tim ogromnim rezervama javnog bogatstva. Država će ih moći preuzeti na svoj kredit dan nakon mog političkog prevrata.“ (Joly, 2002: 39).

Protokoli: „Uskoro ćemo početi sa stvaranjem ogromnih monopola, rezervi kolosalnih bogatstava o kojima će, do te mjere, ovisiti velika bogatstva *goja* (nežidova) da će propasti zajedno s kreditom država dan nakon političkog udara...“ Protokol 6 (Bronner, 2000: 17).

Dijalog: „Imat ću aristokratski organ u stranci aristokrata, republikanski organ u stranci republikanaca, revolucionarni organ u stranci revolucije, anarhistički organ, ako bude potrebno, u stranci anarhista. Poput boga Višna, moj tisak imat će stotine ruku i ispružit će ih diljem zemlje nježno oblikujući sve načine mišljenja. Svi će pripadati mojoj stranci bez da to znaju. Oni koji budu mislili da govore jezik svoje stranke govorit će moj jezik. Oni koju budu mislili da marširaju pod svojim stijegom marširat će pod mojim.“ (Joly, 2002: 70).

Protokoli: „Naše novine bit će svih mogućih boja – aristokratske, republikanske, revolucionarne, čak i anarhističke.... Poput indijskog idola Višna imat će stotine ruku i

svaka od njih imat će prst na jednom potrebnom javnom mišljenju. (...) One budale koje budu mislile da ponavljaju mišljenja novina svoje skupine zapravo će ponavljati mišljenja koja su poželjna za nas. Uzalud će vjerovati da slijede zapovijedi svoje stranke kada će zapravo slijediti zastavu koju ćemo mi objesiti za njih.“ Protokol 12 (Bronner, 2000: 23).

4. Teorije o mogućem nastanku *Protokola sionskih mudraca*

Širitelji *Protokola* prezentirali su razne narative o njihovom podrijetlu. Često se pojavljivala tvrdnja da su *Protokoli* tajni zapis Prvog cionističkog kongresa, koji se održao u Baselu 1897. Neki su tvrdili da se radi o starom židovskom tekstu koji se prenosio s generacije na generaciju. Istaknuti članovi židovske inteligencije optuživani su za njihovu izradu, poput rabina Ashera Ginsberga, koji je navodno radio za tajnu organizaciju Sinovi Mojsija. Nijedna od tih tvrdnji nikada nije dokazana. Neki širitelji *Protokola* suzdržali su se od komentiranja načina na koji su pribavili taj dokument. Pavel Kruševan tvrdio je da *Protokoli* potječu iz „Središnje kancelarije Ziona Francuske“, ali nije objasnio na koji su način završili u njegovim rukama. Butmi je tvrdio da je, na neki način, dokument

prokrijumčario iz „cionističkih“ tajnih arhiva (Bronner, 2000: 78-79).

S druge strane kritičari i osporavatelji *Protokola* svoju teoriju o njihovom nastanku najčešće su temeljili na dva svjedočanstva. U intervjuu za *The American Hebrew*, u veljači 1921. godine, ruska kneginja u emigraciji, Katarina Radziwill iznijela je svoje svjedočanstvo o nastanku *Protokola*. Na prijelazu stoljeća jedno vrijeme je provela u Parizu gdje je bila u kontaktu s nekim agentima ruske tajne službe Ohrane. Prilikom jednog od njihovih susreta, jedan od njih, Matvej Golovinski pokazao je njoj i njezinoj prijateljici Henrietti Hurblut rukopis jednog dokumenta kojeg je krivotvorio prema nalogu svog šefa Pjotra Račkovskog. On je bio čelnik vanjskog odjela Ohrane, poznat po tome što je bio majstor krivotvorenja. Taj dokument optuživao je Židove da teže svjetskoj dominaciji, a kasnije će postati poznat kao *Protokoli sionskih mudraca*. Sljedećeg mjeseca Henrietta Hurblut potvrdila je njezin iskaz za iste novine. Prema njihovom svjedočenju tekst *Protokola* napisan je na francuskom, različitim rukopisima u bilježnici s plavom mrljom od tinte na prvoj stranici (Bronner, 2000: 78, Ben-Itto, 2005: 76-83).

Francuski grof Armand Alexandre duChayla rano je dvadeseto stoljeće proveo u Rusiji baveći se vjerskim istraživanjima.

Proučavajući rusko pravoslavlje u jednom od samostana po imenu Optina Pustin, naišao je na Sergeja Nilusa. U svom svjedočanstvu, koje je objavljeno nekoliko mjeseci nakon svjedočanstva kneginje Radziwill, izjavio je da mu je Nilus prilikom jednog susreta tijekom 1909. pokazao rukopis *Protokola*. Slično kneginji Radziwill i on je spomenuo bilježnicu s plavom mrljom od tinte na početnoj stranici. Čitajući *Protokole* također je zamijetio da su napisani različitim rukopisima. Tekst je bio pisan na francuskom, ali je bio prepun pravopisnih i idiomatskih grešaka koje izvorni govornik ne bi počinio. Nilus je bio uvjeren u istinitost rukopisa te je u to nastojao uvjeriti i duChaylu. Tvrdio je da je rukopis dobio 1901. od zamjenika guvernera Sevastopolja, Alekseja Suhotina, koji ih je dobio od neimenovane zemljoposjednice koja ih je, prema njegovoj priči, najvjerojatnije pribavila krađom (Bronner, 2000: 76-78, 80, Ben-Itto, 2005: 88-91, Hagemester, 2022: 42).

Na osnovi ta dva svjedočanstva može se rekonstruirati priča prema kojoj su *Protokole* sastavili tajni agenti Ohrane te su oni onda došli u posjed Nilusa, koji ih je objavio. Postavlja se pitanje zašto je ruska tajna služba odlučila stvoriti krivotvoreni dokument koji je inkriminirao Židove kao neprijatelje čovječanstva. Godine 1898. ruska burza doživjela je krah, koji je uzrokovao propast

dvije velike ruske banke te je došlo do velikog rasta nezaposlenosti. Na prijelazu stoljeća se također pojačala djelatnost Židovskog saveza, koji je zagovarao autonomiju za Židove koji su živjeli u Ruskom Carstvu. To je izazvalo strah vlasti da će i ostali veći narodi Ruskog Carstva, poput Ukrajinaca, Bjelorusa ili Poljaka zatražiti isto. Došlo je do potrebe da se nađe žrtveno janje za probleme s kojima se Rusija tada suočavala te da se Židove dovede u red. No to nije jedini mogući razlog. Također je moguće da su *Protokoli* nastali kao rezultat borbe za moć unutar ruske plemićke elite, okupljene oko carskog dvora. Na prijelazu stoljeća na carskom dvoru postojale su liberalna i konzervativna frakcija. Jedan od najistaknutijih liberala bio je sposobni ministar financija Sergej Vitte. Unatoč svojim kvalitetama Vitte je bio omražen među konzervativcima, koji su njegove pristaše nazivali „židovskom klikom“, a ni sam car Nikolaj II. mu nije bio naklonjen. Osim Vittea među konzervativcima bio je omražen i francuski iscjelitelj Philippe, koji je pod svojim utjecajem imao carica Aleksandru. Moguće je da su konzervativni krugovi na dvoru napisali *Protokole* kako bi diskreditirali njih dvojicu. Nakon nekog vremena tekst *Protokola* došao je u ruke samog cara, koji se isprva njima oduševio. Nakon toga ukazala se i savršena prilika da se eliminira Philippe. On je predvidio da će carica Aleksandra postati

trudna. Nakon što je ta vijest već objavljena pokazalo se da od trudnoće neće biti ništa te je carica postala predmetom podsmjeha diljem Europe. Istaknuta konzervativka na dvoru, velika kneginja Elizaveta Fjodorovna uspjela je uvjeriti cara da je Philippe mason koji radi kao sluga Židova kako bi diskreditirao carsku obitelj, baš kao što je opisano u *Protokolima*. Kada je Philippe izbačen s carskog dvora velika kneginja Elizaveta nadala se kako će na njegovo mjesto dovesti svog štićenika, koji nije bio nitko drugi doli Sergej Nilus. No u tome ipak nije uspjela jer se saznalo za njegovu vanbračnu vezu. Philippeovo mjesto nakon nekog vremena popunio je jedan drugi mistik po imenu Grigorij Rasputin (Bronner, 2000: 71, 88-92).

Teoriju nastalu na osnovi svjedočanstva grofa duChayle i kneginje Radziwill predstavili su i tužitelji na bernskim procesima tridesetih godina, na kojima je suđeno *Protokolima* i na kojima je dokazano da se radi o krivotvorini. Jedan od svjedoka optužbe ipak se nije slagao s tom interpretacijom. Ruski emigrant Boris Nikolaevski bio je stručnjak za djelovanje ruske tajne službe Ochrane i čvrsto je vjerovao da njezin agent Pjotr Račkovski nije sudjelovao u izradi *Protokola*, suprotno iskazu kneginje Radziwill. Na sudu u Bernu ipak nije iznio svoje primjedbe na dogovoreni narativ optužbe ne želeći ugroziti ishod suđenja (Hagemeister,

2022: 25). Prema njegovom mišljenju iza sastavljanja *Protokola* krila se skupina oko rusko-francuskih plemića i uglednika koji su krajem devetnaestog stoljeća živjeli u Parizu te se okupljali oko Juliette Adam i Ilje Ciona (Aronov, Baran, Zubarev, 2011: 28). Juliette Adam i Ilja Cion bili su gorljivi antisemiti i protivnici Sergeja Vittea te su nastojali naštetiti njegovom položaju i njegovoj politici (Ben-Itto, 197-199). U prilog tvrdnjama Nikolaevskog ide i činjenica da su i duChayla i kneginja Radziwill imali reputaciju prevaranata (Hagemeister, 2022: 24, 33). Osim toga postojale su nelogičnosti u svjedočanstvu kneginje Radziwill, koja je tvrdila da joj je Golovinski pokazao originalni rukopis *Protokola* nakon 1905. do kada je on već trebao doći u ruke Sergeja Nilusa, koji ih je objavio te godine (Ben-Itto, 2005, 126).

Godine 1931. američka antisemitkinja Leslie Fry objavila je djelo pod naslovom *Vode teku prema istoku* (*Waters Flowing Eastward*) u kojem je pisala o podrijetlu *Protokola*. U svojoj knjizi objavila je i kopiju pisane izjave koju je 1927. napisao ruski emigrant u Jugoslaviji Filip Stepanov. U toj izjavi Stepanov je tvrdio da je, 1895., od Alekseja Suhotina dobio rukom napisan primjerak *Protokolasijskih mudraca*. Suhotin mu je rekao da ga je dobio od neimenovane poznanice koja ga je pronašla u stanu svog prijatelja, za kojeg Stepanov piše da

je možda bio Židov. Tada ga je prevela bez njegovog znanja i odnijela Suhotinu (Hagemeister, 2022: 39-41). Nepoznata dama spomenuta je i u svjedočanstvu Sergeja Nilusa, koje je vrlo slično Stepanovljevu, a i u svjedočanstvu Mihaila Menšikova. Leslie Fry tu nepoznatu damu identificira kao Justiniju Glinku, rusku plemkinju koja je jedno vrijeme služila kao dvorska dama, a kasnije se preselila u Pariz gdje se bavila amaterskom špijunažom. Prema Fry, Glinka je *Protokole* dobila 1884. preko svog doušnika, Židova Josepha Schorsta Shapira, a Fry je za njihovo sastavljanje optužila istaknutog židovskog intelektualca Ashera Ginsberga (Hagemeister, 2022: 66, Aronov, Baran, Zubarev, 2011: 27-28). Tvrdnja da je Ginsberg sastavljač *Protokola* naposljetku je opovrgnuta, no s druge strane istraživači su utvrdili da bi nepoznata dama zaista mogla biti Glinka (Ben-Itto, 2005: 53-54, Aronov, Baran, Zubarev, 2011: 27-28). Glinka je bila dio skupine okupljene oko Adama i Ciona. U slučaju da *Protokoli* potječu od te skupine, kao što tvrdi Nikolaevski, stvarno postoji vjerojatnost da Ohrana nije bila umiješana u njihovo sastavljanje. To se može zaključiti na temelju najzanimljivijeg izvora vezanog za djelovanje Glinke. To je njezino pismo caru Aleksandru III. (bez datuma, ali na osnovi konteksta može se zaključiti da je napisano 1883.) u kojem ga

je obavijestila o navodnoj zavjeri njemačkog kancelara Otta von Bismarcka, koji je spremao atentat na njega. Prije se smatralo da je Justinija Glinka bila podređena zapovjedniku specijalnih žandarmerijskih snaga Pjotru Orževskom. Na osnovi sadržaja pisma primjećuje se da to ipak nije bio slučaj. Iz toga proizlazi da nije bila podređena ni Račkovskom, koji je bio dužnosnik nižeg ranga. Osim toga u pismu spominje navodnu ponudu glavnog rabina u Parizu, koji je ruskom caru zajamčio potporu poznate židovske organizacije „Alliance Israelite Universelle“ ukoliko on zajamči jednakost ruskim Židovima. Glinka u pismu tu organizaciju opisuje sljedećim riječima: „Taj Savez je velika sila, koja posjeduje ogromna sredstva i na raspolaganju ima široku mrežu tajnih veza.“ Na osnovu tog citata primjećuje se njezino viđenje Židova kao moćnih protagonista svjetske politike, koji djeluju iz sjene, što se u potpunosti podudara s načinom na koji su prikazani u *Protokolima*. To može služiti kao indicacija da je bila jedna od ključnih osoba u njihovom sastavljanju (Aronov, Baran, Zubarev, 2011: 28, 30-32, 35).

5. Utjecaj *Protokola sionskih mudraca* na antisemitizam u svijetu

Protokoli su prezentirani caru Nikolaju II., koji se isprva oduševio njima. No uskoro je

ministar unutarnjih poslova Pjotr Stolipin naredio istragu o autentičnosti tog djela, koja je pokazala da se radi o krivotvorini. O tome je bio obaviješten i car, koji je onda naredio da se zabrani tiskanje *Protokola* rekavši: „Odbacite *Protokole*. Čisti cilj se ne može braniti prljavim metodama.“ (Ben-Itto, 2005: 34). Unatoč tome, na zagovor dvorske konzervativke velike kneginje Elizavete i dvorske dame Ozerove, koja je bila supruga Sergeja Nilusa, skinuta je cenzura s *Protokola* kako bi ih Nilus mogao objaviti (Ben-Itto, 2005: 38).

Nakon prve javne pojave *Protokola*, 1903., uslijedili su pogromi u glavnom gradu Besarabije, Kišinjevu, koji su završili s četrdeset i četvero mrtvih (Bronner, 2000: 75-76). Bez obzira na to nije jasno jesu li *Protokoli* imali toliko velik utjecaj na cvjetanje antisemitizma u Ruskom Carstvu (koji je i prije bio široko rasprostranjen) kao što se pretpostavlja. Naprimjer, godine 1913., za vrijeme suđenja Židovu Mendelu Beilisu u Kijevu, zbog optužbi za ritualno ubojstvo, *Protokoli* nisu nijedanput spomenuti (Hagemeister, 2022: 7).

Popularnost *Protokola* naglo će narasti nakon Prvog svjetskog rata. Kaos u svijetu koji je nastao nakon tog sukoba te pokušaj racionalizacije poraza među gubitnicima stvorit će plodno tlo za širenje teorije zavjere kako su svemu krivi Židovi. Ideje *Protokola* dobile su

veliku popularnost među vojnicima Bijele garde u Ruskom građanskom ratu. Bijeli general Denikin svojim je kozačkim dobrovoljcima podijelio najnovije izdanje *Protokola*. Još jedno izdanje tiskano je za admirala Kolčaka u Omsku, a pogromi koje su izveli vojnici generala Wrangela u Ukrajini i na Krimu navodno su bili inspirirani *Protokolima* (Bronner, 2000: 107). Čak je i bivša carica Aleksandra, kada je poslana sa svojom obitelji u izgon u Jekaterinburg, sa sobom ponijela tri knjige, *Bibliju, Rat i mir* te *Veliko u malom*, u kojoj su bili sadržani *Protokoli* (Bronner, 2000: 106, Ben-Itto, 2005: 21).

No Rusija nije jedina zemlja u kojoj će se širiti *Protokoli*. Oni će u međuratnom periodu ostvariti svjetsku popularnost te su objavljeni u Ujedinjenom Kraljevstvu, Danskoj, Finskoj, Francuskoj, Grčkoj, Mađarskoj, Italiji, Poljskoj, Rumunjskoj, Španjolskoj, Južnoj Africi pa i u Japanu. U Njemačku ih je, nakon što je emigrirao iz rodne Estonije, sa sobom donio Alfred Rosenberg (kasnije nacistički ideolog). S njima je upoznao članove Društva Tule, jednog antisemitskog udruženja. Jedan od članova, Gottfried zur Beck (pravim imenom Ludwig Muller), će ih i objaviti 1919. Skraćena verzija *Protokola* sljedeće je godine objavljena i u *Völkischer Beobachteru* (kasnije jedno od glavnih glasila nacističke Njemačke), a tijekom

međuratnog perioda objavit će ih i vodeće novine poput *Kreuzzeitunga* i *Deutsche Zeitung*. U Njemačkoj će imati tako veliki utjecaj da će poslužiti i kao poticaj za atentat na Waltera Rathenaua, ministra vanjskih poslova Weimarske Republike, u lipnju 1922. Jedan od sudionika u njegovom atentatu će na suđenju izjaviti da je motiv za ubojstvo Rathenaua bio taj što je on jedan od 300 sionskih mudraca (Bronner, 2000: 113-115, 118, Webman, 2011a: 5).

Osim u Njemačkoj *Protokoli* će doživjeti veliku popularnost i u SAD-u gdje će njihovu poruku prigrлити poznati američki poslovni čovjek i industrijalist Henry Ford. On će ideje *Protokola* širiti u svojim novinama *The Dearborn Independent* te će kasnije financirati objavljivanje knjige *Međunarodni Židov: Najveći svjetski problem* (*The International Jew: The World's Foremost Problem*) (Hagemeister, 2022: 8). Zbog antisemitske propagande koju su širile Fordove novine, Forda će, u drugoj polovici 1920-ih tužiti jedan američki Židov, Aaron Shapiro (Lipstadt, 2012: 176). Kako ne bi morao izaći na sud, Ford se javno ispričao i naredio da se njegove antisemitske publikacije povuku iz prodaje, no tada je šteta već bila učinjena (Hagemeister, 2022: 8).

6. Bernski procesi i utjecaj *Protokola sionskih mudraca na nacistički pokret*

U lipnju 1933. zajednica švicarskih Židova je na sudu u Bernu podigla optužbu protiv pripadnika pronacističke i antisemitske Švicarske nacionalne fronte zbog širenja *Protokola*. Tužbu su temeljili na zakonu iz 1916. o neprikladnoj literaturi. Njihov cilj nije bilo kažnjavanje švicarskih antisemita, nego su jednom za svagda željeli dokazati da su *Protokoli* krivotvoreni dokument (Hagemeister, 2022: 22). Dokazi da su da se radi o krivotvorini pojavili su se gotovo u isto vrijeme kada su *Protokoli* počeli dobivati svjetsku popularnost. Osim svjedočanstava kneginje Katarine Radziwill i grofa Armanda duChayle iz 1921., treba spomenuti i istraživanje britanskog novinara Philipa Gravesa. On je *Protokole* istraživao tijekom iste godine u svojstvu istambulskog dopisnika londonskog *The Timesa*. Dok je vršio svoja istraživanja, ruski emigrant Mihail Raslovljev mu je dostavio informaciju da su *Protokoli* plagijat te mu je uručio primjerak djela Mauricea Jolyja, na temelju kojeg su plagirani. Na osnovi toga, Graves će napisati tri članka za *The Times* naslovljena *Istina o „Protokolima“ – književna krivotvorina (Truth about the 'Protocols' – a Literary Forgery)*, koji će biti objavljeni u kolovozu 1921. (Ben-Itto, 2005: 95-102).

Optužnica je podignuta protiv Georga Bernharda Hallera, glavnog urednika časopisa *Eidgenossen* i Theodora Fischera, njegovog izdavača. U optužnici je također spomenut Silvio Schnell, urednik švicarskog izdanja *Protokola*, no on je odmah zaniijekao odgovornost te nije pozvan na sud (Bronner, 2000: 118-119). Ključna osoba na strani tužitelja bio je njihov odvjetnik Georges Brunschvig, dok je ključna osoba obrane bio vještak Ulrich Fleischhauer, šef novinsko-propagandne agencije *Welt-Dienst*, bazirane u Erfurtu. Optužba je svoj pristup temeljila na iskazima kneginje Radziwill i grofa duChayle. Svjedočenje kneginje Radziwill prihvaćeno je i prezentirano na sudu unatoč nekim nelogičnostima i upozorenjima Američkog židovskog komiteta da je njezina vrijednost kao svjedokinje „ispod nule“. DuChaylin iskaz, koji je nastao nakon Radziwillinog i koji je izostavljao najnevjerojatnije elemente njezinog iskaza, također je prihvaćen. Tužitelji u tom trenutku nisu mogli znati da je duChayla iza sebe imao povijest antisemitizma te da je pisao antisemitske članke u jednim sanktpeterburškim novinama za vrijeme suđenja Mendelu Beilisu 1913. godine. Također se čini da je njegovo svjedočenje bilo potaknuto isključivo financijskim razlozima jer je svoju pojavu pred sudom uvjetovao s 4 000 švicarskih franaka. No u tom trenutku to je bilo

najbolja strategija za optužbu s obzirom da je duChayla osobno poznao Nilusa što je njegovom svjedočenju davalo kredibilitet (Hagemeister, 2022: 22-27).

S druge strane argumenti obrane, koje su sastavili Fleischhauerovi pomoćnici, u najvećoj mjeri su se temeljili na antisemitskim stereotipima. Obrana, općenito govoreći, nije bila dobro pripremljena za suđenje – tvrdili su da su *Protokoli* zapisnik sastanka predstavnika dvanaest izraelskih plemena. Kada im je ukazano na to da su se samo dva od dvanaest plemena održala do današnjih dana dok je ostalih deset izgubljeno u povijesti, nisu imali kontraargument. Slična tvrdnja da je Maurice Joly, autor *Dijaloga u paklu* prema kojem su plagirani *Protokoli*, zapravo bio Židov po imenu Moische Joel, što je tobože dokazivalo njihovu autentičnost, opovrgnuta je u trenutku kada su tužitelji predstavili njegov rodni list. Obrana također nije bila u stanju odgovoriti na pitanje tužitelja o njihovoj tvrdnji da su *Protokoli* tajni zapisnik Prvog cionističkog kongresa u Baselu: zašto je rukopis zapisnika tog sastanka napisan na francuskom, ako je taj kongres održan na njemačkom jeziku (Bronner, 2000: 119-120)? U takvoj situaciji tužiteljima nije bilo teško dokazati da su *Protokoli* plagirana krivotvorina te je njihova verzija o njihovom nastanku, kojoj branitelji nisu bili u stanju proturječiti, prihvaćena od suda kao

istinita. U svibnju 1935. sudac Walter Meyer donio je presudu u korist optužbe – proglasio je *Protokole* plagijatom i krivotvorinom te je ustvrdio da je njihovo širenje protivno zakonu o neprikladnoj literaturi. Optuženici su osuđeni na male novčane kazne, a židovska zajednica u Švicarskoj proslavila je svoju pobjedu. No slavlje nije bilo dugog vijeka. Dvije godine kasnije, nakon uložene žalbe, viši sud preokrenuo je odluku sudca Meyera u korist optuženih. Sud se složio s dijelom presude koji je *Protokole* definirao kao plagiranu krivotvorinu i šund literaturu, ali je presudio da zakon o neprikladnoj literaturi zabranjuje samo tekstove s nemoralnim i neetičnim sadržajem, ali ne i političku propagandu. Optuženici su to proslavili kao pobjedu te su financijski kompenzirani od strane švicarske države (Hagemeister, 2022: 29-31).

Suđenje u Bernu također je otkrilo kompliciran odnos njemačkog nacističkog pokreta prema *Protokolima*. Nacistički listovi su ih često citirali, a brojni članci o Židovima, u jednom od glavnih glasila, *Völkischer Beobachteru* napisani su pod očitim utjecajem sadržaja *Protokola* (zuUptrup, 2011: 70). Najveći širitelji *Protokola* među nacistima bili su Alfred Rosenberg i Julius Streicher, čiji je tjednik *Der Stürmer* često citirao *Protokole*. Hitler ih je redovito spominjao u svojim ranim govorima, a njihovu je poruku prihvatio i u

MeinKampfu. No kasnije se sve rjeđe referirao na njih. Neki visoko rangirani nacisti potpuno su odbacili mogućnost da se radi o autentičnom dokumentu. Ministar propagande Joseph Goebbels smatrao ih je lažnima, a Adolf Eichmann je tvrdio da ih nikad nije pročitao te ih je okarakterizirao kao „bajke“. Izdanja *Protokola* tiskana u nacističkoj Njemačkoj izbjegavala su temu autentičnosti dokumenta te su se uglavnom referirala na njihovu „unutarnju istinu“. Godine 1939. izdavanje *Protokola* u Njemačkoj je zabranjeno. Razlozi nisu do kraja poznati. Prema nekim suvremenima režim se zabrinuo da bi njemački narod u navodnim metodama koje su Židovi koristili za ostvarenje dominacije svijetom mogli prepoznati metode koje su nacisti koristili za ostvarivanje dominacije nad Njemačkom (Hagemeister, 2022: 10-11).

Za vrijeme trajanja bernskih procesa Ulrich Fleischhauer zamolio je Goebbelsovo ministarstvo propagande za pomoć pri sakupljanju dokaza za obranu na sudu. Isprva je dobio pozitivan odgovor, ali nakon što je u ministarstvu provedena interna istraga koja je zaključila da je autentičnost *Protokola* upitna, ministarstvo je povuklo svoju garanciju o pomoći. Fleischhauer se opetovano tijekom suđenja žalio na manjak podrške od strane nacističkih vlasti. Nacistički mediji hladno su dočekali presudu suca Meyera.

VölkischerBeobachter je pisao da je presuda nevažna, a *Deutsche Juristen-Zeitung*, koje je uređivao Carl Schmidt, vodeći pravni intelektualac nacističkog pokreta također je ignorirao važnost presude (Hagemeister, 2022: 28-30).

7. Protokoli sionskih mudraca nakon Drugog svjetskog rata

Unatoč stradanjima koje su Židovi proživjeli tijekom holokausta, ideja o tome kako su oni ti koji kontroliraju sva svjetska zbivanja nije izgubila svoju popularnost u nekim dijelovima svijeta. Nakon završetka Drugog svjetskog rata najplodnije tlo za širenje *Protokola* pokazao se arapski svijet. Razlozi za to povezani su sa stvaranjem Države Izrael i arapsko-izraelskim ratovima.

Prvi prijevod *Protokola sionskih mudraca* na arapski jezik potječe još iz 1920-ih godina. Preveli su ih arapski kršćani, koji su gajili mržnju prema Židovima zbog njihove uloge u raspeću Isusa Krista (Webman, 2011b: 176). Između 1951. i 1971. objavljeno je čak devet različitih arapskih izdanja *Protokola* (Bronner, 2000: 136). U Egiptu su prvi put objavljeni 1951., a za vrijeme vladavine Gamala Abdela Nasera sponzorirala ih je i egipatska država te su postali dio kurikuluma egipatske vojske. O utjecaju kojeg su imali na egipatskog predsjednika svjedoči da ih je 1958.

poklonio indijskom novinaru Rustumu Karanjiji, prilikom jednog intervjua. (Webman, 2011b: 177). Objavljeni su i u drugim arapskim zemljama poput Saudijske Arabije, Libije i Tunisa. Godine 1984. dijelovi *Protokola* objavljeni su i u iranskim novinama *Imam*. (Bronner, 2000: 136). Među Arapima i muslimanima Bliskog Istoka *Protokoli* su služili kao racionalizacija za stvaranja Države Izrael (premda u samim *Protokolima* ne piše ništa o planu stvaranja države za Židove), ali i kao odgovor na pitanje zašto su arapske zemlje gubile u vojnim sukobima s Izraelom, što je bilo važno za zaštitu arapskog ponosa jer su među Arapima Židovi smatrani slabićima i lošim vojnicima. Ipak poruka *Protokola* nije prihvaćena među svim Arapima, pogotovo među nekim intelektualcima, a službena osuda stigla je početkom 2000-ih od Usame al-Baza, savjetnika egipatskog predsjednika Hosnija Mubaraka (Webman, 2011b: 185, 188). Bez obzira na to *Protokoli* su još uvijek zastupljeni među Arapima, čak i putem nekih službenih tijela vlasti. Godine 2004. palestinsko Ministarstvo obrazovanja izdalo je udžbenik u kojem se tvrdi da su *Protokoli* autentični dokument (Marcus, Crook, 2012: 152). Do svibnja 2005. bili su dostupni na internetskoj stranici *Nakba*, kojom je operirala informacijska služba palestinskih vlasti. Od 2004. tekst *Protokola* dostupan je i na

internetskoj stranici Hamasa (Wetzel, 2011: 154-155).

Osim arapskih i bliskoistočnih zemalja, *Protokoli* su nakon Drugog svjetskog rata objavljeni i u nekim zemljama Južne Amerike, Japanu, Pakistanu i Maleziji. Godine 1996. dvije tisuće primjeraka tiskano je u Hrvatskoj, a pojavili su se i drugdje na Balkanu. U Sjedinjenim Američkim Državama šire ih rasističke skupine poput Društva John Birch i Nacije islama, čiji vođa Louis Farrakhan često širi razne teorije zavjere o Židovima utemeljene na *Protokolima*. Koncept ZOG-a (*Zionist Occupying Government*), kojeg zastupa poznati bijeli supremacist i bivši član Ku Klux Klana David Duke, prema kojem je vlada SAD-a okupirana od strane cionista također je inspiriran idejama *Protokola* (Lipstadt, 2012: 180-181, Bronner, 2000: 136).

Zaključak

Protokoli sionskih mudraca su, vjerojatno najutjecajnija krivotvorina u povijesti. Ono što joj dodatno povećava kontroverznu narav je to da se radi o antisemitskom dokumentu. Iako nema spora među istraživačima da su *Protokoli* krivotvorina još uvijek ne postoji konsenzus o tome kada, kako i gdje su nastali. To nije neobično uzimajući u obzir okolnosti u kojima su nastali. Tko god da ih je sastavio imao je

razloga to učini pod velom tajne kako bi dokument ostvario što veći uspjeh i uvjerio što više ljudi u autentičnost svog sadržaja. Istovremeno je primjetno da, iako su se sastavljajući potrudili da zametnu svoje tragove, nisu se potrudili da od *Protokola* učine uvjerljivu krivotvorinu. Sam način na koji je taj navodni zapisnik (koji uopće ne izgleda kao zapisnik) napisan dovodi u sumnju njegovu autentičnost, čak do te mjere da u nju nisu vjerovali ni neki okorjeli antisemiti poput Goebbelsa i Adolfa Eichmanna. Činjenica da su plagirani također nije bila dobro prikrivena te je brzo dokazano da dokument nije autentičan. Svoju popularnost u Europi *Protokoli* duguju dugoj tradiciji antisemitizma, ali i kaosu i konfuziji modernog svijeta. Dvadeseto stoljeće bilo je stoljeće velikih tragedija, čije su žrtve bili i sami Židovi, no bez obzira na to antisemiti su ih iskoristili kao žrtveno janje kako bi na njih svalili krivicu za katastrofe koje su zadesile Europu i svijet. Iako su nakon Drugog svjetskog rata *Protokoli* postali politički irelevantni, a njihovi širitelji gurnuti na margine javnog života, ne začuđuje da su ostvarili veliku popularnost u arapskom svijetu, kojemu je očajnički bila potrebna teorija koja će racionalizirati gubitak Palestine i poraze u arapsko-izraelskim ratovima.

Summary

The Protocols of the Elders of Zion are a forged text in which Jewish people are accused of conspiring to achieve world domination. The aim of this paper is to describe the history of this text and its influence on global antisemitism. The Protocols were for the first time in entirety published in the Russian Empire at the beginning of the twentieth century. According to the most cited theory they were concocted by the Russian secret police Okhrana in order to transfer the blame for the problems that were troubling the Russian Empire on the Jews. They became popular around the world during the interwar period. After the Second World War they achieved the biggest popularity in the Arab world.

Popis literature

1. Aronov, Lev, Baran, Henryk, Zubarev, Dmitri, 2011. Toward the prehistory of the Protocols: Iustin'iaDimitreva Glinka and her letter to Emperor Alexander III, u: The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion: A century- old myth, Routledge, London i New York, str. 27.-44.
2. Ben-Itto, Hadassa, 2005. The Lie that Wouldn't Die: The Protocols of the Elders of Zion, Vallentine Mitchell, London i Portland.

3. Blom, Philipp, 2015. Vrtoglave godine: Europa, 1900.-1914., Fraktura, Zagreb.
4. Bronner, Stephen Eric, 2000. A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion, St. Martin's Press, New York.
5. Goldstein, Ivo, 2022. Antisemitizam u Hrvatskoj od srednjeg vijeka do danas, Fraktura, Židovska vjerska zajednica „BetIsrael“ u Hrvatskoj, Zaprešić i Zagreb.
6. Hagemeister, Michael, 2022. The Perennial Conspiracy Theory: Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion, Routledge, London i New York.
7. Heil, Johannes, 2012. Thomas of Monmouth and the Protocols of the Sages of Narbonne, u: The Paranoid Apocalypse: A Hundred-Year Retrospective on The Protocols of the Elders of Zion, New York University Press, New York i London, str. 56.-79.
8. Joly, Maurice, 2002. The Dialogue in Hell between Machiavelli and Montesquieu: Humanitarian Despotism and the Conditions of Modern Tyranny, Lexington Books, New York.
9. Johnston, William M., 1993. Austrijski duh: intelektualna i društvena povijest od 1848 – 1938., Globus, Zagreb.
10. Lipstadt Deborah, 2012. The Protocols of the Elders of Zion on the Contemporary American Scene: Historical Artifact or Current Threat?, u: The Paranoid Apocalypse: A Hundred-Year Retrospective on The Protocols of the Elders of Zion, New York University Press, New York i London, str. 172.-186.
11. Marcus, Itamar, Crook, Barbara, 2012. The Protocols of the Elders of Zion: An Authentic Document in Palestinian Authority Ideology, u: The Paranoid Apocalypse: A Hundred-Year Retrospective on The Protocols of the Elders of Zion, New York University Press, New York i London, str. 152.-163.
12. Osterhammel, Jürgen, 2014. The Transformation of the World: A Global History of the Nineteenth Century, Princeton University Press, Princeton.
13. Petrovsky-Shtern, 2011. Yohanan, The enemy of humanity: The Protocols paradigm in nineteenth-century Russian mentality, u: The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion: A century-old myth, Routledge, London i New York, str. 44.-67.
14. Webman, Esther, 2011a. Introduction – hate and absurdity: the impact of The Protocols of the Elders of Zion, u: The Global Impact of The Protocols of the

- Elders of Zion: A century- old myth, Routledge, London i New York, str. 1.-25.
15. Webman, Esther, 2011b. Adoption of the Protocols in the Arab discourse on the Arab-Israeli conflict, Zionism, and the Jews, u: The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion: A century- old myth, Routledge, London i New York, str. 175.-196.
16. Wetzel, Juliane, 2011. The Protocols of the Elders of Zion on the internet: How radical political groups are networked via antisemitic conspiracy theories, u: The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion: A century- old myth, Routledge, London i New York, str. 147.-161.
17. Woolf, Jeffery R., 2012. The Devil's Hoofs: The Medieval Roots of The Protocols of the Elders of Zion, u: The Paranoid Apocalypse: A Hundred-Year Retrospective on The Protocols of the Elders of Zion, New York University Press, New York i London, str. 49.-56.
18. Zu Uptrup, Wolfram Meyer, 2011. Why the Jews?: The impact of The Protocols of the Elders of Zion on Nazi ideology and policy, u: The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion: A century- old myth, Routledge, London i New York, str. 69.-89.